

Відгук

на дисертацію Бондарчук Ярослави Віталіївни

«ГЕНЕЗА І ЕВОЛЮЦІЯ САКРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА ПРОВІДНИХ СПІЛЬНОТ ДАВНЬОГО СВІТУ»

поданої на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства

**за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури
(мистецтвознавство)**

Наукова новизна дисертаційного дослідження Ярослави Бондарчук визначається, насамперед, тим, що в ньому вперше докладно і поетапно розглянуто мистецтво первісного суспільства, якому зазвичай у багатотомних загальних історіях мистецтва приділяється відносно небагато сторінок, але яке у часовій експоненті історії людства є основоположною складовою мистецтва Давнього світу, де було закладено фундаменти всіх видів художньої творчості, початок всіх наступних культур.

Кожний давній артефакт авторка розглядає як зображення сакралізованого об'єкта природи, без якого неможливим було життя первісної людини, аргументовано доводить, що в первісному суспільстві не існувало «мистецтва для мистецтва» (виключно для естетичної насолоди). Хоча будь-який твір виконував і аксіологічну, і гносеологічну, і естетичну, і соціальну функції, передаючи наступним поколінням набуті знання, духовний досвід, моральні принципи, і сприяючи згуртуванню людей в єдиний колектив, головним призначенням давніх артефактів була їх релігійна функція як магічних предметів, які мають містичний зв'язок з відображеними в них обожненими об'єктами. Будучи головними атрибутами магічних дій вони переносили первісну людину в особливу ритуальну площину зв'язку з надприродною силою, яку та, ще слабка у боротьбі з природою, закликала на допомогу.

Історія сакрального мистецтва як відображення духовної еволюції людства розглядається дисертанткою в контексті осмислення гіпотези, що знаходиться на перетині історичних, релігієзнавчих, мистецтвознавчих та астрономічних дисциплін і полягає в тому, що історичним етапам духовного розвою суспільства відповідають астрономічні цикли пересування точки перетину екліптики та екватора протягом 2150 років у певному знаку зодіакального кола, оскільки головні вірування і культи кожного історичного періоду отримують відображення в складених давніми астрономами релігійно-

філософських описах (характеристиках) домінуючого в цей період зодіакального знака. Послідовно розглядаючи культові артефакти як предмети матеріальної об'єктивації релігійних уявлень і культів певного часу, авторка зіставляє їх з характеристикою домінуючого в цей період зодіакального знака, у якому перебуває на той час точка перетину екліптики та екватора (точка весняного рівнодення) і доходить висновку про їх відповідність. На перший погляд, така відповідність викликає небезпеку астрологічного твердження про вплив зодіакальних сузір'їв на духовний розвиток людства. Проте, головна ідея дисертації є протилежною астрології: не зодіакальні сузір'я впливали на духовний розвій суспільства, а, навпаки – провідні релігійно-світоглядні ідеї певного історичного періоду впливали на характеристики зодіакальних сузір'їв. Зодіакальне коло є системою символів, які відображають ідеї, що панували у певний період історії. У дослідженні показано, що відповідність між провідними релігійно-світоглядними уявленнями будь-якого історичного періоду і характеристикою домінуючого в цей період зодіакального знака, можна констатувати не лише з XI – IX тисячоліття до н.е., коли астрономія була розвинута настільки, що давні жреці-астрономи спостерігали не лише рух Сонця протягом року, але й переміщення на горизонті точки весняного рівнодення з одного сузір'я в інше, але й у більш ранні періоди первісної історії, починаючи з перехідного етапу від доби мустьє до верхнього палеоліту (50 – 40 тисяч років до н.е.), коли астрономія була ще в початковому стані і первісна людина не знала зодіакального кола. З цього випливає висновок, що така відповідність є наслідком дії надприродного надсвітового Розуму. Акцентуючи зв'язок духовного розвою людства з надсвітовою трансцендентною субстанцією, авторка розкриває в дисертації також вплив матеріальних природних, економічних, соціальних і історичних чинників на формування релігійно-світоглядних ідей кожного історичного періоду і духовну еволюцію людства в цілому.

Базою для підтвердження розглянутої в дисертації гіпотези є сотні артефактів давнього образотворчого мистецтва (живопису, графіки, скульптури) та архітектури. Проте, варто було б використати і нечисленні пам'ятки інших видів мистецтв і приділити більше уваги синкретизму і дифузності мистецтва Давнього світу, нерозчленованості і поєднанню всіх наявних на той час видів художньої творчості (музики, танцю, драми та ін.). Поза межею дисертації залишилось 20 віків розвою сакрального мистецтва – від початку нової ери до нашого часу. Розробляючи поняття «імантизації трансцендентності» характерне для всіх провідних релігійно-філософських систем, сформованих наприкінці I тисячоліття до н.е. – на початку н.е., авторка спирається на трактати буддизму,

індуїзму, даосизму, іудаїзму, християнства, але упускає з виду іслам. У подальшому бажано продовжити дослідження в цих напрямках.

Вважаю, що представлена до захисту дисертаційна робота Бондарчук Ярослави Віталіївни «Генеza і еволюція сакрального мистецтва провідних спільнот давнього світу», яка базується на перетині історичних, релігієзнавчих, мистецтвознавчих та астрономічних дисциплін, є вагомим внеском у дослідження поставленої проблеми. Має цілісний, авторський характер, відповідає вимогам МОН України, які висуваються до докторських дисертацій. Представлене дослідження може бути рекомендоване до захисту, а її авторка — Бондарчук Ярослава Віталіївна заслуговує на присудження ступеня доктора мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури (мистецтвознавство).

Доктор культурології, професор,

професор кафедри туризму та готельно-ресторанного бізнесу

Київського національного університету

технологій та дизайну

Олена СТЕПАНОВА

